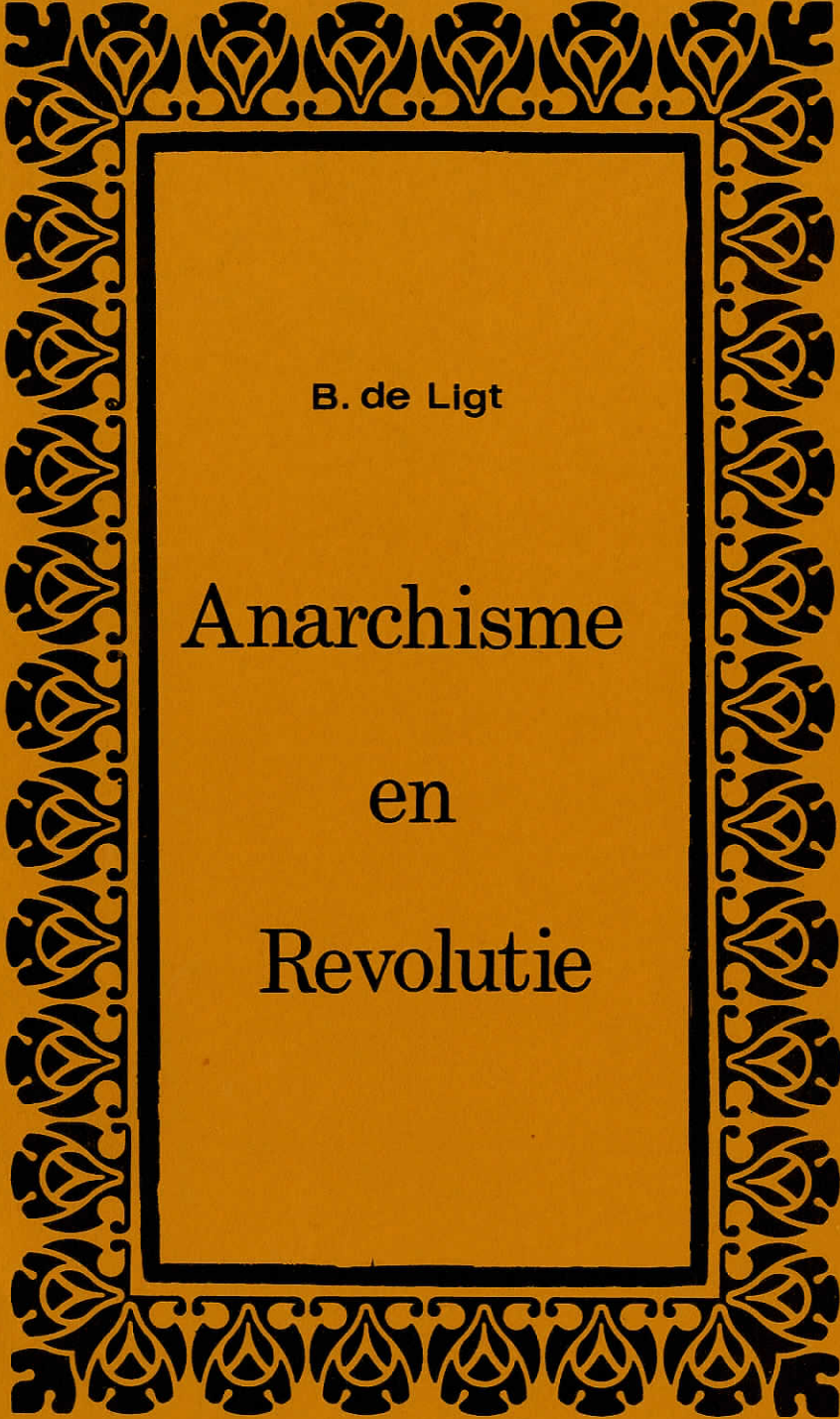
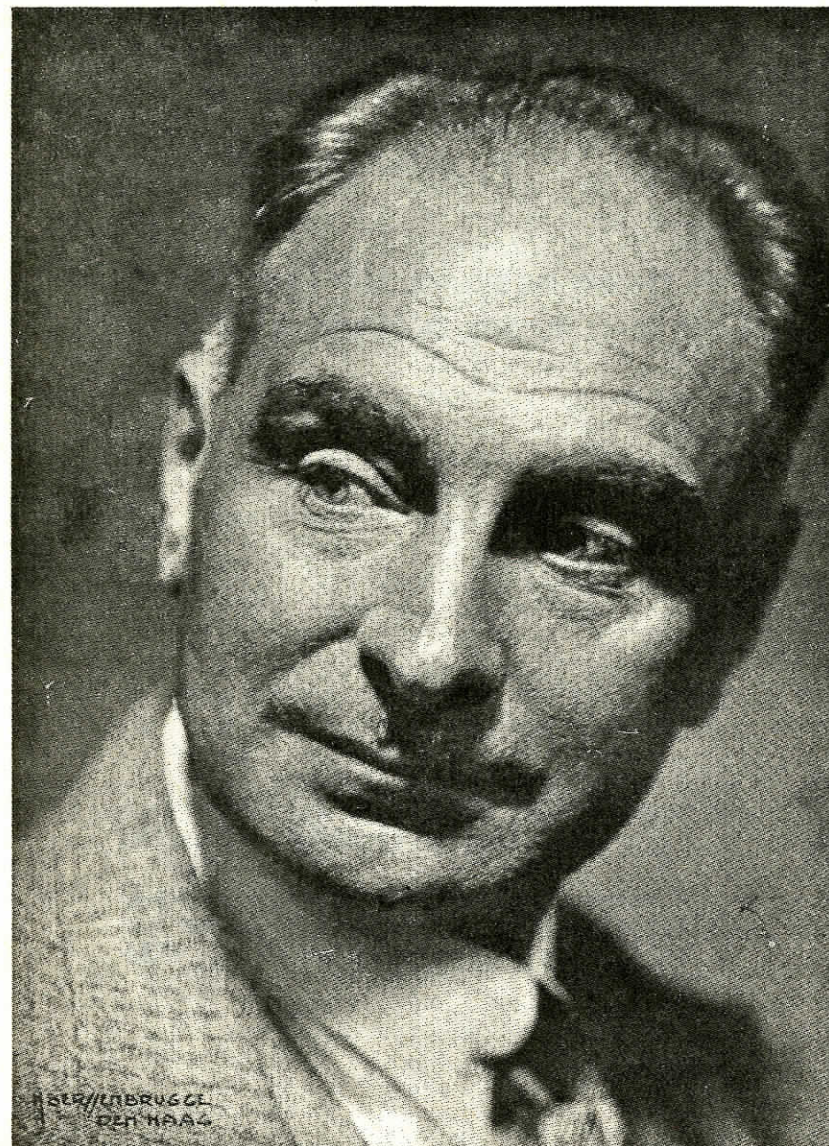

B. de Ligt

Anarchisme
en
Revolutie

K. R. Schwarts
Menninge 144
8431 CJ Oosterwoerd
tel.: 05160 - 4209

A N A R C H I S M E

E N

R E V O L U T I E

BESCHOUWINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET
ANARCHISTEN-KONGRES TE BERLIJN 25-31 DEC.1921

door

B: DE LIGT

Oorspronkelijk uitgegeven in 1922 door de
Hollandia Drukkerij te Baarn:

Opnieuw uitgegeven in mei 1978 door
Het Noordelijk Gewest van Vrije Socialisten;
8426 ZM APPELSCHA (Fr), Postbus 37

Het rijk der vrijheid begint inderdaad eerst daar, waar het arbeiden, dat door nood en uitwendige doelmatigheid bepaald is, ophoudt; het ligt uit de aard der zaak derhalve boven de sfeer van de eigenlijke stoffelijke voortbrenging. Zoals de wilde met de natuur moet worstelen om zijn behoefte te bevredigen, om zijn leven te bestendigen en te vermenigvuldigen, zo moet het ook de beschaafde, en hij moet het in alle maatschappijvormen en onder alle mogelijke produktiewijzen. Met zijn ontwikkeling breidt zich ook het rijk der natuur noodzakelijkheid uit daar de behoeften zich uitbreiden; maar tegelijkertijd breiden de voortbrengende krachten zich uit om de behoefte te bevredigen. De vrijheid op dit gebied kan slechts daarin bestaan dat de vermaatschappelijkte mens, de geassocieerde voortbrengers, deze hun stofwisseling met de natuur redelijk regelen, onder hun gemeenschappelijke beheersing brengen, inplaats dat zij, als door een blinde macht, erdoor beheerst worden; daarin dat zij deze stofwisseling met de minste krachtsinspanning volvoeren op een wijze die met hun menselijke aard het waardigst in overeenstemming is. Maar het blijft altijd een rijk der noodzakelijkheid. Daarboven begint eerst de menselijke krachtsontplooiing, die het doel heeft in zichzelf: het ware rijk der vrijheid, dat echter slechts uit het rijk der noodzakelijkheid als uit zijn grond kan opbloeien.

MARX.

De solidariteit is niet het voortbrengsel, maar de moeder van de individualiteit en de menselijke persoonlijkheid kan slechts in een menselijke maatschappij geboren worden en zich ontwikkelen.

BAKOENIN.

Ter Inleiding

Het is een enigszins hachelijke onderneming over "anarchisme" en "revolutie" te schrijven. Beide begrippen hebben een slechte pers en worden door de publieke opinie geschuwd. NIETZSCHE zegt - meen ik - ergens dat, naarmate iemand meer betekent hij des te meer maskers draagt: tengevolge van de verkeerde kijk die anderen, zelfs wel vrienden en vereerders, op hem hebben. Dit schijnt in elk geval het lot van grote ideeën te zijn. Zeker is, dat wie het anarchisme kennen wil, van tegenstanders ervan veel kan leren. 1)

Het anarchisme is noch in Rome en Dordt, noch in Parijs, noch in Moscou geliefd.

Maar wat heeft het eigenlijk te beduiden ?

A(n) betekent : geen; en *archie* : regering.

"Anarchisme" beduidt de theorie en praktijk van mensen die noch regeren willen, noch geregeerd willen worden; die in verband met anderen zichzelf willen zijn; die daarom elke staatsvorm en gezagsuitoefening bestrijden en van verovering der politieke macht of uitoefening ener diktatuur niets willen weten.

Wat willen zij dan wel ?

Dat de mensen zich maatschappelijk en cultureel in vrije verbonden organiseren.

Men treft onder hen twee hoofdgroepen aan. De ene groep verklaart de mens als enkeling tot maatschappelijk beginsel (individueel-anarchisten); de andere groep de mens als gemeenschapswezen (sociaal-anarchisten; anarcho-kommunisten). De laatsten zijn derhalve socialist. Maar terwijl de grote meerderheid der socialist en kommunisten het beginsel *socius* (kameraad) maatschappelijk poogt te verwerkelijken door middel van een of andere staat, willen de anarchisten daarvan niet weten. Zij menen dat staat, dwang, gezag, enz. burgerlijke strijdmiddelen zijn geschikt ter handhaving van het bezits- en heerschappij-monopolie der kapitalistische klasse, maar ten enenmale onnuttig en ten eerste nadelig voor een arbeidersklasse wier historische roeping het is zichzelf zowel als de mensheid te bevrij-

den. Zij bestrijden als dwaling de opvatting van BABEUF, BARBES, BLANQUI, overgenomen en uitgewerkt door MARX en de marxisten; in praktijk gebracht door LENIN en TROTSKY toen de bolsjewisten met jakobijnse middelen een socialistische omwenteling trachtten door te zetten.

Men kan dus onderscheiden :

<u>Maatschappelijk beginsel:</u>	<u>Staatkundig middel:</u>
<u>sociaal-</u>	<u>demokraten</u>
<u>sociaal-</u>	<u>anarchisten</u>
<u>individueel-</u>	<u>anarchisten</u>

De tegenstelling tussen sociaal-demokraten en sociaal-anarchisten is op klassieke wijze verpersoonlijkt in MARX en BAKOENIN; die tussen individueel- en sociaal-anarchisten in BENJAMIN TUCKER en JOHN MOST; in MACKAY en ROCKER. Overigens komen ook de individualistische anarchisten in maatschappelijk opzicht gewoonlijk tot socialistische konklusies. Verscheidenen die met MAX STIRNER "Boven mijzelf gaat mij niets!" uitroepen streven naar een "harmonie van egoïsten" die in een socialistisch of kommunistisch geordende wereld slechts werkelijkheid kan worden. Wat het recht begrip van het anarchisme voorts bemoeilijkt is het verschillend spraakgebruik der verschillende richtingen. De één ziet in alles "egoïsme" maar vat dit zo op dat het met het "altruïsme", dat de ander slechts vinden wil, tenslotte samenvalt. Ginds noemt iemand "ik", daar "individu"; hier weer "zelf" of "persoonlijkheid" zijn kernbeginsel.

Nader beschouwd blijken verschillende kernopvattingen vaak sociaal-wijsgerige reacties op bepaalde levenservaringen of op als leugen doorgronde theoriën te zijn. Wie het anarchisme wil begrijpen zal door de termen héén moeten horen. En hij vergete nimmer, dat evenals theoretische "materialisten" idealisten in de praktijk kunnen zijn - ik spreek nu in mijn eigen termen - evenzo de zich noemende "egoïsten" opofferend kunnen zijn en "ik"ers zich vergeten. Zo goed als christenen-in-de-leer in de praktijk barbaren en zgn.

sociaal-anarchisten in hun persoonlijke leven hyena's kunnen zijn.

Met dat al beschouwt niemand zich als het volmaakte beeld zijner leer - enige dwazen wellicht uitgezonderd. Wel meent ieder dat zijn theorie het meest bevorderlijk is voor het wekken van redelijk inzicht en menselijke gezindheid. Ik, voor mij, meen dit van mijn opvatting ook. Maar ik geef haar voor beter.

Schrijver dezes is sociaal-anarchist. Hij voelt er voor om, naar KROPOTKIN's voorstel aan het congres van St.Imier, zich eenvoudig "vrije kommunist" te noemen. Hij gebruikt het woord "anarchisme" in de titel van dit geschrift heel in 't algemeen. Welke betekenis "anarchist" en "anarchisme" in het volgende heeft zal de lezer uit het verband steeds blijken. De reden waarom hij zich tenslotte eer anarchist dan kommunist noemt is gelegen in de overtuiging dat de verschillende stromingen in het anarchisme meer gemeen hebben dan velen (willen) weten, en in de poging om de vereniging dezer stromingen tot één krachtige beweging zoveel mogelijk te bevorderen.

Ondanks alle verschil stemmen de anarchisten trouwens hierin overeen dat zij vóór eigen-werkzaamheid, zelf-ontwikkeling, zelf-opvoeding, zelf-bevrijding; vóór zelf-regering van enkeling en massa strijden en de menigte tot persoonlijkheid willen wekken. Zij trachten dit niet door hun opvattingen anderen op te dwingen, noch door de massa te forceren tot door hen gewenste praktijk. Zij zijn tegenstanders der "sla-er-maar-op paedagogiek.... Opvoeding is vrij laten opnemen. Opvoeding betekent overtuigen!" 2)

"Anarchist" betekent dus nog iets anders dan "bommenwerper". Het bommenwerpen komt in de beste families der ...nationalisten voor. Ook wordt er wel eens door een vaderlandsloze gezel - een anarchist b.v. - een bom geworpen. Maar zulk een gewelddaad is voor het anarchisme als zodanig niet kenmerkend. Dan zou de bourgeoisie, vooral sedert 1914, wel door en door anarchistisch zijn - en de sociaal-democratie erbij. In de anarchistische strijd is bommenwerpen uitzondering. In de burgerlijke oorlog is het regel. De anarchisten

die deze strijdmethoden toepassen hebben haar trouwens van de burgerij geleerd. Zij gebruiken voor revolutionaire doeleinden middelen der reaktie.

Maar de anarchisten zijn toch terroristen ! Slechts een klein percentage. De "zwarte terreur" blijkt telkens weer een verdedigingsverschijnsel tegen een onverdragelijke witte. Alle anarchistische terreur is tenslotte wanhoopsuiting of noodweerverschijnsel. Er bestaat trouwens "geweldloos anarchisme". Z.g. tolstojanen; christen-anarchisten en religieuze anarcho-kommunisten zijn er de dragers van. Niet dat ze "weerloos" zouden zijn. Men kan hier veeleer van "geestelijke weerbaarheid" spreken.

Het anarchisme is de samenvatting van een bepaalde wereldbeschouwing; van een bepaalde filosofie der samenleving. 3) Indien zijn aanhangers menen, individueel of gezamenlijk geweld te moeten gebruiken, zo geschiedt dit, naar hun mening, zelfs indien ze aanvallen, uit maatschappelijke noodweer of geoorloofde zelfverdediging. En nooit dwingen zij - gelijk allen die de staat als middel gebruiken - tot het doden van medemensen. Ze handelen op eigen verantwoordelijkheid. Ze leggen niemand wat op. Van militarisme is bij hen derhalve nimmer sprake. Bij het uitbreken der russische revolutie b.v. vormden de petrograder anarchisten vrijwillige "rode garden". Toen echter de bolsjewisten de macht veroverd hadden en tenslotte meenden het russische volk te moeten militariseren; - toen de rode armee geen vrijwillige strijdersgemeenschap meer was - doopten de anarchisten hun troepen ter onderscheiding om in "zwarte garden".

Maar revolutie is toch wel geweld ? En wemelen revoluties niet van gruwelen ?

Alweer : indien geweld het kenmerk ener revolutie was, dan was de bourgeoisie sedert 1914 de grootste revolutionaire. Het is trouwens algemeen bekend - BAKOENIN heeft er al over geschreven - dat de wreedheid en moorddadigheid der contra-revolutionairen die der revolutionairen bijna altijd overtreft.

Ten opzichte van "revolutie" is geweld in ieder geval bijzaak. Hoofdzaak is heel iets anders : de poging,

een maatschappelijk stelsel om te wentelen en op te wentelen tot een hoger niveau. Dit kan gepaard gaan met geweld. Maar geweld is hierbij niet noodzakelijk. Men kan zelfs zeggen : hoe meer geweld een zgn. revolutie nodig heeft des te minder is haar reële waarde; des te kleiner is haar kans zich door te zetten; des te minder blijkt het betrokken volk er rijp voor. 4)

Wat een revolutie tot revolutie maakt is een nieuwe, meer omvattende sociale strekking waaraan al het vroegere ondergeschikt wordt gemaakt. De wetenschappelijke betekenis van het woord "revolutie" - schreef LASALLE - is omwenteling. Een revolutie is derhalve steeds dan aangevangen wanneer, met of zonder geweld, een nieuw beginsel in de plaats wordt gesteld van de bestaande toestand. Hervorming vindt plaats wanneer het beginsel van de bestaande toestand behouden blijft en in zijn gevolgtrekkingen verder ontwikkeld wordt. Een hervorming - aldus nogmaals LASALLE - kan zich doorzetten door opstand en door bloedvergieten, een revolutie in de grootste vrede.

Maar is er niet een betere weg : de evolutie ?

Men kan zeggen dat de wereldgeschiedenis één evolutie is : van onbewustzijn tot bewustzijn; van "natuur" tot "geest". De strekking dezer evolutie is dus revolutie : volkomen omwenteling van blinde natuurdrijf tot bewust gewilde orde. Deze evolutionaire revolutie voltrekt zich door oneindig vele evoluties en revoluties heen. Elke historische revolutie is een crisis in de grote evolutie; elke historische evolutie werkt een vroegere revolutie uit en bereidt een volgende voor : ze openbaart de revolutionaire strekking van het groot geheel. 5)

De anarchist beoordeelt alle ogenblikkelijke evoluties of revoluties vanuit zijn idee der volstreckte revolutie. Voor zover hij overtuigd is dat ze aan de algemene evolutie dāartoe meewerken neemt hij er met hart en ziel aan deel.

"De resultaten der (komende) revolutie zullen het voortbrengsel zijn van al de gedachten, van al de bewegingen, die de enkelingen en de massa's gedurende de voorafgaande evolutieperiode in beroering gebracht zul-

len hebben. Daar de anarchisten geen beperkte doeleinden hebben kan er voor hen geen sprake zijn van "hun" revolutie. Dat is ondenkbaar. Zij nemen aan de revoluties deel om de enkelingen de richting te wijzen naar altijd meer welvaart, vrijheid, rechtvaardigheid, schoonheid en goedheid. Hun plaats in de kommunistische radenorganisaties zal dezelfde zijn als die in de huidige syndikalistische organisaties. Het kommunisme moet geen klooster, geen kazerne zijn en het zal de taak der anarchisten zijn te zorgen dat de persoonlijkheid niet ondergaat.... Evolutie en revolutie zijn twee onafscheidelijke bewegingen.... Het niet erkennen van de ene betekent het niet erkennen van de andere, wat anti-anarchistisch zou zijn. 6)

Hieruit volgt de waardering der anarchisten voor het oorspronkelijke syndikalisme. Het ontstond om en nabij het begin dezer eeuw in Frankrijk uit protest tegen de verburgerlijking, de degeneratie van het socialisme dat parlementair geworden was. Het wilde er een wedergeboorte van zijn. Was het anarchisme vroeger, vooral theoretisch, een typisch voortbrengsel van intellectuelen, het syndikalisme was door en door praktisch en groeide uit de arbeidersbeweging op. Zijn uitgangspunt wordt vertolkt door het woord van MARX dat de bevrijding der arbeidersklasse het werk van de arbeidersklasse zelf moet zijn. Het keerde zich tegen alle stelsels en wijzen van vertegenwoordiging en plaatsbekleding en propageerde met woord en daad de direkte aktie van het volk zelf.

De moderne sociaal-demokratie bleek tenslotte niets anders dan de armzalige consequentie, de veralgemening en vervlakking der burgerlijke beschaving te zijn. Juist omdat ze een ontwikkelingsverschijnsel van het kapitalisme was kon zij het burgerlijk middel bij uitstek - de staat - niet missen en ageert ze door het parlement. Toch beschikt een politieke arbeiderspartij over niets waarover een revolutionaire economische organisatie niet beter beschikt. Behalve dan het parlement. Maar daardoor beschikt juist de burgerij over de socialisten! De vak- en bedrijfsorganisatie behoren de grote strijdmiddelen van het arbeidende volk te zijn. Van de politieke-dikta-

tuur-idee - "die burgerlijke bacil" - wilden de syndikalistten derhalve niets weten. De kunstmatige staatsinstelling, waardoor de bezittende klasse aan de bezitlozen haar wil dikteert, dient te worden opgeheven en dragers der natuurlijke en noodzakelijke economische produktie-organisaties behoren zelf het produktie- en distributiestelsel te regelen. Reeds nu moeten de vak- en bedrijfsverenigingen worden opgericht tot kiemorganisaties voor de komende vrije samenleving. Aan dit omwentelend doel moet alles daadwerkelijk ondergeschikt worden gemaakt : het syndikalisme is spontaan-organisatorische handeling, revolutionaire praktijk. "Het wacht niet op de geschiedenis maar wil haar maken!" - ziedaar zijn wijsbegeerte 7)

Het syndikalisme ontwikkelde zich vooral bij de "romaanse" volkeren. Het breidde zich verder ook over Nederland en zelfs bescheiden over Duitsland uit. Maar niet alleen hier (N.A.S.) ook in Frankrijk is het op de duur verlopen. Zij die zich aan de oorspronkelijke revolutionaire overlevering hielden geraakten in de minderheid. De strijd voor partikuliere en groepsbelangen werd bij die voor het algemeen belang steeds meer ten achter gesteld. De C.G.T. verbureaukratiseerde als het N.V.V. of als de organisatie der sociaaldemokraten. Augustus 1914 sprak ook hier het grote oordeel.

Sedert de laatste dagen van 1921 zijn in Frankrijk de revolutionaire opposanten zelfstandig georganiseerd. Doch ook daar is verwording en verwarring ingeslopen. Men kan thans onder de syndikalistten internationaal vier hoofdgroepen onderscheiden : anarchisten, in de geest van LOCQUIER, die vanuit hun beginsel de syndikalistische taktiek aanvaarden, zoveel zij kunnen. Anarcho-syndikalistten of zuivere syndikalistten, mannen van aktie en organisatie in de oorspronkelijke geest; syndikalistische kommunisten die de idee der diktatuur hebben aanvaard en van wie een deel zich geheel onder de leiding der leiders van de IIIe Internationale heeft gesteld; syndikalistten in naam die zich om kleine belangen groot hebben georganiseerd.

Onder een deel der anarchisten bestaat de neiging het syndikalisme nog altijd als het ware praktische

anarchisme te beschouwen. Inderdaad is dit met een deel der revolutionair-syndikalistische organisaties het geval. Maar het syndikalisme - al kan dit voor enige landen nog grote betekenis hebben en al draagt het kiemen in zich van maatschappelijke toekomst die bevruchtend werken - het syndikalisme, zoals het nu eenmaal historisch is geworden, kan m.i. onmogelijk als het groot maatschappelijk geneesmiddel worden aangetreft. Wel het beginsel dat er aan ten grondslag ligt : zelforganisatie des volks.

Zowel hem die een of andere vorm van historisch anarchisme als "het" ware beschouwt, als hem die een bepaalde poging tot economische zelf-organisatie des volks als de enig juiste methode mechanisch overal en altijd wil toepassen, treft het woord van HUMBERT DROZ: "Het pogen om in historisch nieuwe omstandigheden een revolutionair verleden te doen herleven is niet altijd bewijs van een waarlijk revolutionaire geest", een woord dat overigens ook een aanhanger van politieke diktatuur te denken geeft.

De hierna volgende beschouwingen - bewerking van een opstel voor enkele buitenlandse tijdschriften geschreven - worden door sommigen een scherpe kritiek geacht. Men begrijpe echter wel : het is niet uit vijandschap tegen het anarchisme; het is uit liefde ervoor, vertrouwen erin, dat ik spreek, zoals ik spreek. Het zijn overigens "beschouwingen". Ik geef ze voor beter. Ziehier wat ik vooral bedoel :

Sedert BAKOENIN hebben anarchisten zich meermalen met Satan vergeleken. Het was in menig opzicht een uitmuntende paradox. Indien "God" de maatschappij zō wil, dan moet zijn tegenstander, "Satan" dus, de grote bevrijder zijn.

Dit zich vereenzelvigen met het beginsel der ontkenning brengt echter grote gevaren met zich mee. Satan symboliseerde eens de wereldlijke macht en glorie van vroegere heersende klassen, welke slechts ontstaan konden doordat enkelingen losbraken uit de primitieve gemeenschap. Individueel betekent dit evenzeer een stijging als sociaal een val. Satan is dan ook het symbool geworden der verstandelijke - niet der redelijke -

ontkenning van klein- en groot-burgerlijk individualisme en van benedendierlijke losbandigheid. Harteloos lijdt hij niet maar doet hij anderen lijden.

Voor BAKOENIN zelf was de grondslag van alle dingen solidariteit. De vrijheid van de enkeling scheen hem slechts mogelijk door die van allen. Alles wat waarde had bloeide voor hem uit de gemeenschap op.

Doch het destruktief, eenzijdig- en gemakkelijk-ontkennend afgetrokken-individualistisch karakter, dat Satan naar de traditionele voorstelling nu eenmaal heeft, leidde reeds verscheidenen van het konstruktieve, van de "ontkenning der ontkenning", van de idee der persoonlijkheid af. Noodzakelijkerwijs trekt daarenboven het satanische, verstaan in de armzalige zin des woords, een zeker percentage onbeheersten en geesteszieken. Daar deze, tengevolge van hun zwakke zenuwen, wellicht vaak het luidste spreken, ziet menigeen hen voor "de anarchisten" aan. Toch zijn ze geesteskinderen van de huidige samenleving, en wel gedegenereerden.

Ik kies Prometheus tot symbool : Boven woonden de goden in zon en glorie; beneden kropen de mensen, machteloos. Prometheus had een hart; hij klom in de klassemhemel, roofde het vuur en bracht het aan de mensen. Zij stonden op en stichtten hun beschaving en kultuur. De Oppergod, die begreep dat het nu met hemelse voorrechten spoedig uit zou zijn, sloeg de omwentelaar met diamanten ketenen aan de rots, waar hij gemarteld werd.

Zo streed BAKOENIN zelf en streden alle waarlijk revolutionairen. Zo hebben wij te strijden.

Voor Satan kan tenslotte iedere kwajongen poseren.

Prometheus' streven eist de kracht, de toewijding en de zelfbeheersing van een mens.

Rijswijk (ZH), 28 februari 1922.

B.d.L.

I. MARXISME en ANARCHISME

Niet alleen de sociaal-demokratie en het bolsjewisme, ook het anarchisme maakt een crisis door. Het heeft altijd al een zware strijd gehad. Vergeleken bij de snel groeiende stroom van het officiële socialisme en kommuniste scheen het eindelijk vrijwel niets meer te beduiden. Tenslotte juichten niet weinigen in de overtuiging dat het anarchisme weldra geheel van de aardbodem verdwenen zou zijn. Toch leeft het thans nog altijd - overal. Tegenover sociaal-demokratie en bolsjewisme heeft het zelfs nieuwe kansen.

Het geschiedverloop der laatste tientallen jaren heeft vooral deze stelling van het anarchisme bevestigd dat de uitwendige - maatschappelijke - revolutie niet noodzakelijkerwijs veroorzaakt wordt door de ontwikkeling van mechanika en techniek, noch door wijzigingen in het politieke stelsel, maar dat ze veeleer, naar aanleiding van politieke en economische omstandigheden, van binnen uit de mens geboren wordt. Tenslotte zijn omstandigheden slechts omstandigheden; ze staan om iemand heen; maar deze, als menselijke persoonlijkheid, staat er midden tussen in: hij worstelt er voortdurend mee; hij poogt ze te beheersen en aan zich dienstbaar te maken; hij openbaart zich in deze strijd tegenover de natuur als geest.

Men kan weten dat ook MARX zowel een vijand van het industrieel fatalisme als van een politiek-mechanistische opvatting der geschiedenis is geweest. Helaas heeft de overgrote meerderheid der zich noemende marxisten dit alles weldra vergeten. Te zeer heeft de officiële sociaal-demokratie in haar geschiedenisopvatting het technisch-economisch-politieke proces als al-enige oorzaak van de ontplooiing van de menselijke geest beschouwd. In haar strijdwijze heeft ze haar aandacht bijna geheel op het politieke gericht en uiteindelijk heeft ze vanwege de demokratie het socialisme en vanwege parlementaire kibbelarij de doorslaggevende maat-

schappelijke strijd vergeten. Zij heeft de staat - een burgerlijk machtsmiddel - door het parlement - een burgerlijk strijdmiddel - voor socialistische doeleinden willen veroveren. Zij heeft een partijleven in de wereld gebracht dat aan alle fouten der huidige samenleving leidt: beroepsleiderschap, bureaucratie, enz. - kortom een soort hiërarchie over gelovige massa's. Zij heeft door haar vertrouwen op de technisch-economische ontwikkeling - hoofdvoorwaarde! - als op de wezenlijkste oorzaak der maatschappelijke omwenteling de kracht tot revolutionaire daden geheel verloren. Ze is hervormster, gelegenheidsnajaagster geworden. Ze heeft zich zozeer aan het kapitalisme aangepast dat zijzelf reeds jaren een wezenlijk bestanddeel van het heersend maatschappelijk stelsel geworden is: naast Staat, Kerk, School en Parlement kwam de Partij. Het kapitalisme gebruikt tegenwoordig internationaal voor zijn eigen grootimperialistische doeleinden de kleinburgerlijke eerbij en naïeve geestesgesteldheid harer leiders en misleiders.

Nochtans is en blijft het voor de ontwikkelingsgeschiedenis der mensheid van buitengewone betekenis dat de sociaal-demokraten gedurende tientallen jaren de aandacht op de objektieve en mechanische factoren der maatschappelijke ontwikkeling hebben gericht. Zonder de technisch-economische vooronderstellingen der moderne industrie kan men zich nu eenmaal geen wereldsocialisme of -kommuniste denken.

Hiertegenover heeft dan het anarchisme vooral de betekenis der subjektieve factoren doen uitkomen. Het doet ons het klassieke woord: "De geschiedenis van de geest is zijn daad". Ook het technisch-economisch proces zelf is een schepping van de menselijke geest - zij het een "noodzakelijke" schepping -. Maar een nog bijna volkomen onbewuste, blinde, onbeheerste, chaotische schepping. MARX en ENGELS hebben gelijk als zij zeggen dat de geschiedenis eigentlijk nog niet is begonnen: wij zijn nog niet meester van de omstandigheden; wij worden vooral nog door de maatschappelijke verhoudingen, waarin wij leven, beheerst. Ook TOLSTOI en BAKOUNIN hebben op hun wijze ervan gesproken dat wij nog slechts door de voorperiode der geschiedenis gaan.

SCHELLING heeft treffend de zin der geschiedenis hierin samengevat dat de wereld zich ontwikkelt van object tot subjeet - van zaak tot persoonlijkheid; van natuur tot geest -. In de loop der geschiedenis zal derhalve het subjeet van steeds groter betekenis worden voor de algemene levensontwikkeling. Richt zich het geschiedproces op een wereld van redelijk samenlevende persoonlijkheden die hun "stofwisseling met de natuur" steeds ordelijker regelen en op grondslag van het door hen beheerste technisch-ekonomische beschavingsproces welbewust een kultuurkosmos bouwen, - dan komt het op de drager van dit proces, de menselijke persoonlijkheid, steeds meer aan. Niet slechts een zich onophoudelijk vernieuwend inzicht is van node, maar ook een zich steeds verdiepende gezindheid, een zich voortdurend stalend willen, een onuitputtelijke drang tot daden. Vandaar ook dat het anarchisme altijd weer een beroep doet op de diepste spontaniteit en rusteloos het menselijk vermogen om zich zelf te ontwikkelen bevordert. Vandaar dat het immer het einddoel van alle revolutionaire worsteling - bewuste zelf- en wereldbeheersing - in het oog houdt. "Het wereldvraagstuk wordt tot een karakterkwestie" 8) : het anarchisme strijdt voor een nieuwe persoonlijkheid in een nieuwe kultuur.

Maar ook dit anarchisme - vooral hier in het westen - heeft zijn bedenkelijke zijden. Velen zijner aanhangers verwarren bv. praktisch zowel als theoretisch individu en persoonlijkheid; instinkt en intuïtie; redelijkheid en onredelijkheid; bovenmenselijk en benedendierlijk. Vaak heeft men willekeur en vrijheid chaotisch door elkaar gemengd en zulk een grillige legering gouden vrijheid geheten, vergeten dat ieder (willekeurig) individu nog geen (vrij) subjeet, ieder mens (door het loutere feit van zijn bestaan) nog niet een (tot rede gekomen) persoonlijkheid is. Men vindt vooral in de "germaanse" landen een zeker percentage burgerlijk individualisme dat zich al te gemakkelijk anarchisme of zelfs, vrijmoedig, sociaal-anarchisme noemt. 9)

Terwijl MARX, de positivist, rekent met de mens, zoals hij is, en met het oog op de revolutionaire strijd vooral de lagere menselijke eigenschappen in aanmerking

neemt is de psychologische opvatting van vele anarchist - KROPOTKIN, ELISEE RECLUS bv. - eenzijdig-optimistisch, -idealistisch, en daardoor weer noodzakelijk oppervlakkig. Al neemt dit het feit niet weg dat hun idealen en visioenen zowel als hun persoonlijk leven in menig opzicht inspirerend op revolutionaire massa's hebben ingewerkt en daardoor duizenden en nog eens duizenden tot daden zijn gekomen.

Daar voorts de anarchist steeds weer hun aandacht op direkte aktie richtten en velen van hen uit kracht van hun aanleg, vooral voor kulturele kwesties openstonden, - daar zij bovendien de burger- en de sociaaldemokratie voornamelijk negatief bestreden - raakten zij tenslotte achter in nauwkeurige kennis van de politieke en ekonomische verhoudingen. Ook waren zij meermalen niet in staat hun revolutionair denken met de natuurwetenschappelijke, biologische, paedagogische, psychologische en filosofische opvattingen der laatste jaren in overeenstemming te brengen, zoals dit te zijner tijd bv. BAKOENIN bedoelde te doen. Veel van wat thans als anarchistische wijsheid geldt is niet anders dan een wegstervend echo der burgerlijke wetenschap uit het midden der vorige eeuw waarvan men toevalligerwijs weet omdat BAKOENIN e.a. het vroeger als strijdmiddel hebben aangewend en dat daardoor slechts in de anarchistische overlevering opgenomen werd. Het gevaar ener anarchistische....dogmatiek is helaas niet geheel denkbeeldig, zomin als van anarchistisch fanatisme. Men vergete toch nimmer dat het anarchisme een konklusie uit het leven is waarvan de hoofdstrekking juist en praktisch aanneemelijk moge zijn, een konklusie echter die in allerlei opzichten, zelfs in haar hoofdstrekking, telkens weer moet worden onderzocht en gekorrigeerd.

In dit opzicht hebben de neo-marxisten een uitstekend voorbeeld gegeven : ROSA LUXEMBURG, LENIN, TROTSKY, HENRIETTE ROLAND HOLST, HERMAN GORTER, ANTON PANNEKOEK, hebben gepoogd zich de nieuwere wetenschappelijke en kulturele resultaten der burgerij op enige gebieden dienstbaar te maken. 10) Zo kwam men bv. reeds lang vóór de wereldoorlog (1914) tot een nauwkeurige ontleding van het imperialisme. Zij lieten zich dan ook voort-

durend door de geschiedenis leren. Zij namen tevens van het anarchisme in zich op: zij doorgrondde tenslotte de "demokratie" en propageerden niet slechts nieuwe kennis maar wekten bovendien alom nieuwe gezindheid. Jammer genoeg konden zij zich van het burgerlijk geloof aan de staat en aan de politieke diktatuur niet bevrijden, In dit opzicht bleven het echte jacobijnen. Maar zij erkenden steeds meer de noodzakelijkheid van directe actie en hielden gedurende de wereldoorlog tegenover het imperialisme dapper stand.

Intussen streed de naïeve KROPOTKIN en vele bekende franse anarchisten moreel of met de wapenen tot verdediging der "demokratie" en der "burgerlijke vrijheid" tegen de "militaristische Duitsers", maar tegelijkertijd vóór het engelse, franse en russische imperialisme. 11)

Wie het tegenwoordig maatschappelijk stelsel wil bestrijden en de imperialistische vijand doorzien moet zich verdiepen in burgerlijke, sociaaldemokratische en kommunistische geschriften. Een anarchistische politieke ekonomie, die op de hoogte des tijds is, bestaat niet. Pas in de laatste tijd worden enige pogingen gedaan om de politiek-ekonomische verhoudingen te doorgronden en wetenschappelijk samen te vatten. Maar niemand kan ontkennen dat wij in dit opzicht achter zijn geraakt.

M.i. heeft zich het marxisme d.m.v. het anarchisme en het anarchisme zich d.m.v. het marxisme te herzien. Niet zó, als bv. een deel der hollandsche anarchisten dit gedaan heeft, die nu ongeveer een K.A.P. standpunt innemen en onder de leuze "proletarische diktatuur" welhaast weer voor burgerlijk-jakobijnse methoden strijden. Maar zó, als reeds BAKOENIN het heeft gedaan: dat wij de wezenlijke betekenis van de historisch-materialistische methode ter ontleding en samenvatting der geschiedenis erkennen en niet uitgaan van een afgetrokken-idealistisch of fantastisch-individualistisch standpunt, maar zowel wat wij uiterlijk als wat wij innerlijk ervaren voortdurend laten gelden en als stof voor onze toekomstbouw zo doelmatig mogelijk gebruiken. Men lette in dit verband op SOREL.

II. HET ANARCHISME SEDERT 1914

Zowel de kracht als de zwakheid der anarchistische beweging kwamen sedert 1914 duidelijk aan het licht. Vooral daar waar het anarchisme zich met het syndikalisme verenigd had en min of meer diep in de arbeidersbeweging was geworteld - in Frankrijk, Italië, Spanje, ook in Nederland - ontstond een krachtige, spontane oppositie tegen de wereldoorlog.

Niet alle grote vertegenwoordigers van het anarchisme vielen. In Italië hield MALATESTA stand, in Frankrijk SEBASTIEN FAURE, in Nederland DOMELA NIEUWENHUIS. Het duidelijkst openbaarde zich de geest van verzet tegen kapitalisme en militarisme, de moed om aan te vallen, de wil om klasse-heerschappij te breken omstreeks 1917 bij de anarchisten in Rusland, Siberië, Italië en Spanje. Dapper streden de kameraden in de V.St. van Amerika, Mexico, Brazilië en Hongarije tegen de witte terreur. Overal stonden en staan bij de inzet van revolutionaire worstelingen anarchisten doelbewust vooraan. Reeds begint het tot het algemeen bewustzijn door te dringen hoeveel de russische omwenteling aan de anarchisten van Petersburg en Moskou, van Oekraïne en Siberië heeft te danken. Hoe meer de toekomst de historische feiten zal ontsluiten des te meer zal blijken dat niet het minst door de dappere, standvastige houding van anarchisten het czaristisch regiem gebroken en aanval op aanval van het internationaal kapitalisme afgeslagen werd. Groot - zo verzekeren ons ooggetuigen - was de spontaniteit en offervaardigheid van tienduizenden kameraden.

Hoe heldhaftig zich echter de anarchisten bij de destrukatieve arbeid der revolutie gedroegen, bij de konstruktieve, revolutionaire arbeid schoten zij te kort. Geen van de vele anarchistische stromingen was in staat zich als scheppend-omwentelende macht baan te breken. De leiding van de revolutie kwam in handen van de bolsjewieken die met hun burgerlijke diktatuurmethoden tenslotte ook slechts een burgerlijke omwenteling konden doorzetten, zij het niet zonder proletarisch-revolutionaire

strekkingen. Daar de bolsjewieken zowel door de geschiedenis als door hun tactische fouten genoodzaakt werden een nieuwe autoritaire politiek-ekonomische orde te stichten maakten zij van de verdeeldheid en van de theoretische en praktische onvoorbereidheid der anarchisten gebruik om de gezagsvijandige revolutionaire bewegingen zoveel mogelijk met geweld en moord te onderdrukken.12)

Het is goed dat de anarchisten nu overal beginnen hun eigen zwakheden te onderzoeken, hun fouten te erkennen en ze openlijk te bespreken. Het is een teken van de onverwoestbare levenskracht der anarchie. In Italië beproefde men tijdens de revolutionaire bewegingen nieuwe strijdmethoden. In Oostenrijk schreef PIERRE RAMUS "De Herschepping der Samenleving door het Anarchokommunisme". In Frankrijk hebben de anarchisten te Lyon een landelijk kongres gehouden waar zij hun opvattingen in menig opzicht herzagen. Dit kongres behoort tot de schoonste welke door anarchisten ooit gehouden werden. Het openbaarde duidelijk de wil zoveel mogelijk stromingen samen te vatten en te verenigen. Men besloot tot een vrije organisatie waarin het aan de verschillende groepen zou worden overgelaten zich volgens eigen opvatting losser of straffer te organiseren. Alle maatregelen nam men zo dat de gevaren der bureaucratie, van het centralisme, van het beambtendom, van het leiderschap tot de geringste omvang werden teruggebracht.

MAURICIUS wekte de franse anarchisten op een agrarisch en industrieel program uit te werken opdat toekomstige revolutionaire crises de gezagsbestrijders niet even onvoorbereid zouden aantreffen als de russische revolutie hen gevonden had. In een belangrijke resolutie erkende men de noodzakelijkheid politieke, agrarische en industriele vragen te bestuderen, bijzondere propaganda onder de vrouwen en de jeugd te maken en scholen voor propagandisten op te richten.

III. DE ANARCHISTEN OP HET KONGRES TE BERLIJN.

Ook het Internationale Anarchisten Kongres, dat van 25 tot 31 dec. 1921 te Berlijn werd gehouden gaf blijk van zelfvernieuwing. De internationale belangstelling was groot. Rapporten waren ingezonden over de stand der beweging in Bulgarije, Canada, China, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Nederland, Oekraïne, Rusland, Scandinavië, Siberië, Spanje, Ver. Staten van Amerika en Zwitserland. Vertegenwoordigers waren aanwezig uit Bulgarije, Canada, China, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Italië, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Rusland, Siberië, Spanje, Ver. Staten van Amerika en Zweden. Jammer genoeg konden belangrijke vertegenwoordigers van het anarchisme als MALATESTA (Italië), FAURE (Frankrijk), EMMA GOLDMAN (Rusland), PIERRE RAMUS (Oostenrijk) door verschillende omstandigheden niet tegenwoordig zijn. De oostenrijker FREUND was bij het overschrijden der grens gevangen genomen. Ongeveer 40 internationale vertegenwoordigers waren tesamen.

Voor al de geheime zittingen waren van grote theoretische en praktische betekenis door de debatten over revolutionaire tactiek tussen GEIZMAN, vroeger kommissaris van buitenlandse zaken in een siberische sovjetrepubliek, en WOLLIN van de petrograder "*Golos Truda*" die later in de Oekraïne streed en lange tijd in Moscou gevangen zat.

In de slechte voorbereiding en het min of meer chaotisch verloop van het kongres kwam één der oude gebreken van het anarchisme duidelijk aan de dag. Vooral gedurende de eerste dagen maakten de twisten tussen de verschillende duitse stromingen en richtingen een regelmatige voortgang onmogelijk. Het kongres was door de duitse federatie der kommunistische anarchisten bijeengeroepen maar de leiding onder de Duitsers was bijna geheel bij de begaafde syndikalist RUDOLF ROCKER.

In tegenstelling met de franse kameraden op het kongres te Lyon bleken de Duitsers niet in staat de meer genonden en meer los georganiseerde groepen in één

landelijk verband te verenigen. De hamburgse en berlijnse kameraden gedroegen zich ten opzichte van elkander volkomen onverdraagzaam. Het leek wel als poogden de berlijners hun opvatting van anarcho-syndikalisme en van anarchistische organisatie als de enig juiste door te zetten. Deze indruk werd nog versterkt door het feit dat ROCKER niet alleen lichamelijk maar ook zedelijk en intellectueel een buitengewone figuur is en dat er van de andere duitse partij niemand aanwezig was die in ieder opzicht tegen hem was opgewassen.

Tegen dit alles kwamen de franse, italiaanse en hollandse anarchisten onmiddellijk in verzet. Tenslotte werd het berlijnse kongres hoe langer hoe meer bezield door dezelfde vrijheidlievende geest welke het kongres van Lyon kenmerkte.

Ongunstig voor het verloop en het karakter van het kongres was het feit dat over het algemeen de inleidingen werden geïmproviseerd en dat de deelnemers zich van te voren niet voldoende hadden kunnen verdiepen in de vragen die ter sprake kwamen. Eén referaat over het anarchisme en het landbouwvraagstuk was door een italiaan grondig voorbereid. Deze was echter niet aanwezig. Hoezeer degelijke studie op dit gebied nodig is bewees zowel het betoog van een fransman, die het landbouwvraagstuk met cijfers van vóór 1914 behandelde, als de opmerking van een duitser dat wij thans nog in "abnormale" verhoudingen leven maar dat de toestand weldra weer "normaal" zou worden. Het kongres verklaarde zich te dezer zake onbevoegd tot oordelen en besloot dat op een volgend kongres deze kwestie speciaal behandeld zou worden.

IV. ANARCHISME EN ORGANISATIE.

In een rede over anarchisme en organisatie keerde ROCKER zich terecht tegen het overgevoelig individualisme; tegen de neiging alle organisatie zonder meer te ontkennen; tegen het geestelijk atomisme en dergelijke uitlopers van het burgerlijk individualisme die zich al te vaak met anarchistische namen tooien. Al deze verschijnselen zijn inderdaad niets anders dan een *reductio ad absurdum* van het beginsel der kapitalistische maatschappij. ROCKER legde de nadruk op het historische feit dat de grootste vertegenwoordigers van het anarchisme - PROUDHON, BAKOENIN, KROPOTKIN - altijd voorstanders van organisatie zijn geweest en dat ook de radengedachte van anarchistische oorsprong is. Hij herinnerde aan de wezensverwantschap van anarchisme en syndikalisme; sprak in 't bijzonder over de klassieke periode van het franse syndikalisme en vestigde er de aandacht op dat MALATESTA, DOMELA NIEUWENHUIS en zij die in 1907 op het anarchistenkongres te Amsterdam waren samen gekomen, aan hun geestverwanten een speciale taak op het gebied der vakbeweging hadden aangewezen. Voorts herinnerde hij aan de eenheid der anarchistische en syndikalistische aktie in Italië en Spanje en deelde mede dat b.v. in Duitsland "*Der Syndikalist*" een propagandagelegenheid voor het zuiverste anarchisme is. Hij stelde de betekenis van het syndikalisme voor het anarchisme in het licht en bleek tot de opvatting te neigen dat het syndikalisme "zichzelf genoeg" zou kunnen zijn.

Door de hollanders en fransen werd echter opgemerkt dat het syndikalisme in verscheidene landen ont-aard is; gedeeltelijk tot een instrument der burger-en sociaal-demokratie; gedeeltelijk tot een instrument der IIIe Internationale. De ont-aarding van het hollandse en franse syndikalisme is thans zo dat men reeds daarom een principiële vernieuwing der maatschappij door het syndikalisme alléén niet meer verwachten kan. In Engeland is nooit een belangrijke syndikalistische beweging geweest. ROCKER zelf had trouwens reeds van de

raden, *de sovjets*, gesproken. Nieuwe revolutionaire arbeidersorganisaties en economische strijdmiddelen ontstaan voortdurend : *shop steward*-beweging, fabrieksraden, *Unionen*, enz. Deze hebben allen reeds hun geschiedenis en met hun geschiedenis niet slechts hun sterke maar ook hun zwakke zijden. Laat men daarom het anarchisme niet aan één van deze vormen dogmatisch vastkoppelen maar laten de anarchisten in al deze vormen arbeiden voor zover die dienstbaar gemaakt kunnen worden aan het revolutionaire doel !

Ook onderzoekte men - ROCKER heeft dit nagelaten - hoe het is te verklaren dat velen, die door en door revolutionaire socialistes zijn en tot onze dapperste medestrijders behoren, vijanden van alle organisatie zijn geworden en bijna een individualistische houding schijnen aan te nemen. M.i. hebben zij in hun ontkennen van de historisch gevestigde arbeidersorganisaties overgrotendeels gelijk : de tegenwoordige organisaties zijn bijna allen mechanisaties ; machtsmachines van heersers ; het tegenwoordige partij- en vakverenigingswezen is naar zijn ganse opzet en bouw een democratisch-bureaucratisch-parlementaristische instelling. De grootste, "best funktionerende" arbeiders-organisaties blijken op kritieke ogenblikken telkens weer machtsmiddelen der burgerij over de arbeiders. Daarom lere men de arbeiders niet alleen organisaties te maken, maar ook : ze, zo nodig, te breken, juist uit wil tot nieuwe zelforganisatie.

Te weinig werd voorts op het kongres overwogen dat de traditioneel-anarchistische tegenstelling *federalisme - centralisme* verouderd is. De ontwikkeling van de industrie stelt aan de organisatie van het maatschappelijk leven volkomen nieuwe eisen. Wezenlijk is de tegenstelling *federalisme - centralisme* een tegenstelling op organisatorisch gebied tussen een kleinburgerlijke geest met romantisch-feodalistische inslag en de industriële-mechanistische geest der grote burgerij. Een wereldomvattende maatschappij van vrije mensen is slechts denkbaar op grondslag van een hypermoderne techniek en industrie.

Zowel BAKOENIN als MARX hebben altijd begrepen

dat kulturele en persoonlijke vrijheid slechts mogelijk zijn als keerzijde van natuurlijke en economische gebondenheid. Welnu : het technisch-industriële proces, waardoor de menselijke geest de krachten der natuur bedwingt, en dat de noodzakelijke vooronderstelling van de komende wereldsamenhang vormt, eist op het gebied van het mechanische, zakelijke, technische enz. de betrekkelijke aanvaarding van de centralisatie. 13) De keerzijde hiervan op maatschappelijk gebied is een vrije concentratie van associanten die bewust hun gebondenheid aan natuur en techniek erkennen en juist daaruit de mogelijkheid tot kulturele vrijheid putten. Eerst op dit hoogste gebied, dat der vrije kultuur, bereikt het federalisme zijn volle ontplooiing ofschoon zijn beginsel op alle gebied meewerkzaam is zo goed als de industrieel-mechanisch-technische grondslag van het maatschappelijk leven in de uiterste toppen van zijn vergeestelijking blijkt. Wij willen niet terug tot vóór, tot beneden het kapitalisme ; wij willen verder : boven het kapitalisme uit.

In een resolutie over "de organisatie en de anarchisten" sprak het kongres als zijn overtuiging uit dat de stralende grootheid van het anarchistisch ideaal en de krachtige werkzaamheid van zijn dragers aan de anarchistische beweging een sterke invloed verzekeren moest op de gang der revolutie en de vorm der maatschappij. Het kongres was van oordeel dat tegenover de krachtig georganiseerde politieke partijen, die een grote en bedenkelijke invloed op het proletariaat uitoefenen, alle anarchistische stromingen zich zoveel mogelijk behoorden te verenigen. De strijd voor het anarchistisch ideaal eist een vrije organisatie. Een internationale vereniging worde federalistisch uit landelijke, gewestelijke federaties enz. opgebouwd. De autonomie van elke groep en elke persoon blijve in beginsel erkend.

In verband hiermede besloot men in Stockholm een Internationaal Anarchistisch Bureau te stichten.

V. DE TAAK DER ANARCHISTEN IN DE
EKONOMISCHE STRIJDORGANISATIES DER ARBEIDERS.

Inzake "Anarchisme en Vakbeweging" besloot het kongres tot de volgende resolutie :

Het Internationaal Anarchisten Kongres stelt vast dat zowel de grond en de bodem, met alles wat zich daarop bevindt, als de voortbrengingsmiddelen slechts aan de arbeidende bevolking toebehoren; dat verder de organisatie van de voortbrenging geheel onafhankelijk behoort te zijn van alle politieke organisatie.

Elke maatschappelijke organisatie behoort uit te gaan van de enkeling, de voortbrenger, die zich met anderen vrij verenigt en in de menigvoudige, in elkander ingrijpende bonden, die door een geest van federalisme gedragen worden, volkomen zelfstandig blijft.

Op economisch gebied vindt de maatschappelijke organisatie haar uitdrukking in het vakverenigingswezen.

Het Kongres stelt vast dat de vakverenigingen die bij de amsterdamse Internationale aangesloten zijn, evenals de *American Federation of Labour*, doortrokken zijn met een geest van reformisme en van samenwerking met de heersende klassen.

De Rode Vakverenigings Internationale van Moscou staat onder onmiddellijke invloed van de IIIe Internationale. Deze zoekt in de R.V.I. een steunpunt ter verovering van de politieke macht en tot oprichting van nieuwe staten die uiteraard de volledige bevrijding der volken verhinderen.

Het Kongres spreekt als zijn mening uit dat de syndikalistische arbeidersorganisaties noch van Moscou, noch van Amsterdam bevelen hebben te ontvangen, laat staan die uit te voeren. Geheel zelfstandig en onafhankelijk

behoren zij slechts de wil uit te drukken van het arbeidende volk.

Het is noodzakelijk dat de revolutionaire arbeidersorganisaties zich internationaal verenigen. Het Kongres wekt de anarchisten, die in arbeidersorganisaties werken, op steun te verlenen aan het stichten en ontwikkelen van een Revolutionair Syndikalistische Internationale die van elke vreemde invloed onafhankelijk is. Verder verklaart het Kongres dat de bureaucratie een kwaad is hetgeen naar de woorden van FRIEDRICH ENGELS tengevolge heeft dat de beampten uit organen en dienaren der maatschappij veranderd worden in haar heren. Men streve er derhalve naar dat in alle arbeidersorganisaties de administratieve arbeid door betaalde krachten, boekhouders, enz. uitgevoerd wordt, die geen leiders zijn maar eenvoudig personen die voor zekere technische arbeid van de organisaties loon ontvangen.

De vak- en bedrijfsorganisatie op federalistische grondslag is voor de verwerkelijking van het anarchisme van grote betekenis omdat zij de economische basis van de nieuwe vrije maatschappij vormt. De werkzaamheid van de anarchisten kan zich echter geenszins tot dit gebied beperken; zij behoort zich veeleer uit te breiden over alle gebieden voor revolutionaire strijd welke men in het maatschappelijk en geestelijk leven van de mens vindt.

De anarchisten nemen levendig deel aan alle economische organisaties die tot verwerkelijking van hun ideaal bijdragen en strijden daar om hun ideeën te verspreiden : *guild-socialism*, *shop-steward*-beweging, vrije raden, enz.

Met dit al vergete men niet dat deze organisaties en bewegingen geenszins anarchistisch zijn en dat het vrije kommunisme eigenlijk gezegd het economische doel van het anarchis-

me is. Overal, in alle organisaties behoren de anarchisten te arbeiden voor de federalistische geest en de anti-bureaucratische ideeën. Wij zijn overtuigd dat in een revolutionaire periode niet één enkele economische beweging in staat is alle maatschappelijk kwaad uit de wereld te helpen maar dat overeenkomstig de economische, geografische en sociale verhoudingen verschillende vakbewegingen en bedrijfsorganisaties zullen ontstaan en verschillende strijdmiddelen zullen worden aangewend. Het Kongres wekt derhalve de arbeiders op alle strijdmiddelen aan te wenden die in staat zijn tot de ontwikkeling der revolutie in de zin van vrijheid en zelfregering bij te dragen.

Deze resolutie is een samenvatting van wat vooral de fransen, hollanders en zweden in dit opzicht wilden. Schrijver dezes had liever gezien dat het oorspronkelijke hollands voorstel ongewijzigd aangenomen was. Om tijd en plaats te winnen begeeft hij zich hier niet in beoordeling van 't bovenstaande, hetgeen voor de lezer der voorgaande hoofdstukjes trouwens niet meer behoeft. Maar hij laat, daar het hier een uiterst belangrijke kwestie geldt, het oorspronkelijke hollands voorstel, dat zijn opvattingen voldoende vertolkt, zonder toevoeging volgen : 14)

Het Kongres stelt vast dat de grote reformistische vakorganisaties (I.V.V., *American Federation of Labour*) in de tegenwoordige fase van maatschappelijke ontwikkeling een noodzakelijk bestanddeel van het kapitalistisch machtsstelsel geworden zijn; dat de z.g. Rode Vak Internationale een werktuig is in handen van een politieke partij; dat de ontwikkeling der syndikalistische beweging in het algemeen - ondanks haar wezenlijk anarchistische grondbeginselen en ondanks de revolutionaire praktijk van vele

harer aanhangers - bepaald wordt door haar eigen maatschappelijke functies (loonstrijd, enz.), waardoor het voor het anarchisme onmogelijk is zich met het syndikalisme te vereenzelvigen; dat ook in verschillende nieuw opkomende economische strijdorganisaties (*guild-socialism*, *shop-stewards*-beweging, vrije raden, A. A. U., produktieve associaties, enz.) anarchistische strekkingen aanwezig zijn maar dat deze evenmin met het anarchistisch kommunisme kunnen worden vereenzelvigd; dat het historisch onwaarschijnlijk is dat één van deze stromingen alléén de economische functies vervullen zal; en dat zich in komende revolutionaire tijden de economische zelfbevrijding van de arbeiders waarschijnlijk nog op andere wijzen zal voltrekken. Het Kongres roept de arbeiders op om zich van alle strijdmiddelen te bedienen die voor de zelfontwikkeling en zelforganisatie van het volk geschikt kunnen zijn en er voortdurend voor te zorgen dat zowel vorm als inhoud van de nieuwe strijdorganisaties door de arbeiders zelf bepaald worden en dat zij altijd dienstbaar gemaakt worden aan het grote maatschappelijke en kulturele doel dat het anarchisme aan iedere revolutionaire beweging stelt.

VI. ANARCHISME EN ANTIMILITARISME

Het oorspronkelijke moderne socialisme erkende onmiddellijk in het begin van zijn strijd dat het militarisme, als één van de belangrijkste symptomen van het kapitalisme, krachtig bestreden moest worden. Reeds in 1868 hebben de socialisten op het kongres te Brussel besloten om, ter onderdrukking der burgerlijke oorlogen, de methode der direkte actie - algemene staking! - algemeen te propageren. Hoe meer echter de sociaaldemocratie zich aan het kapitalistisch maatschappelijk leven aanpaste en haar hoofdaandacht van het economische naar het politieke werd afgeleid, - hoe meer zij internationaal door de nationalistische democratie bekoord en gevangen werden - des te meer verzwakte haar weerstand tegenover de militaristische geest en werd zij besmet met patriotisme. Toen DOMELA NIEUWENHUIS op de internationale kongressen van 1891 te Brussel en 1893 te Zürich alle socialisten wilde opwekken om het steeds sterker dreigend wereldoorlogsgevaar door propaganda van algemene werkstaking en dienstweigering te bestrijden vond hij vooral de duitse sociaaldemocraten vijandig tegenover zich. De resolutie die hij voorstelde werd met meerderheid van stemmen verworpen.

De anarchisten hebben de oude anti-militaristische overlevering van het moderne socialisme tot in deze dagen doen voortleven. Vooral hebben zij in hun propaganda er altijd weer en steeds sterker de nadruk op gelegd dat het militarisme niet alleen een symptoom van de oorlog, maar ook één van de z.g. vrede is: de moderne industrie is evenzeer gemilitariseerde voortbrenging als de moderne oorlog machinale verwoesting is. Volkomen dezelfde geest heerst in de werkplaats als in de kazerne: de geest van mechanische ondergeschiktheid. 15) En gelijk achter de moorddwang aan het front de dodelijke kogel dreigt, dreigt achter de arbeidswang in stad en land de moordende honger. Overal vindt men dezelfde gemechaniseerde centralisatie die door de mens niet wordt beheerst maar waardoor hij beheerst wordt.

Vandaar dat op initiatief van anarchisten uit verschillende landen in 1904 en 1907 internationale anti-militaristische kongressen werden gehouden. Daarom werd op instigatie van DOMELA NIEUWENHUIS in 1904 de Internationale Anti-Militaristen Vereniging gesticht. En daarom streden in verschillende landen onverzettelijk anarchisten en syndikalist, die aan hun historische oorsprong trouw gebleven waren, tegen patriotisme, nationalisme, militarisme, vóór algemene staking, persoonlijke en massale dienstweigering en vóór absolute weigering om oorlogstuig te vervaardigen. 16) Daardoor was het mogelijk dat in 1914 - ondanks het feit dat men in politiek-economische kennis, enz. achter gebleven was - in Frankrijk, Engeland, Italië, Rusland, Amerika en ook in neutrale landen honderden anarchisten om der wille van de persoonlijkheid het imperialistisch militarisme bekampen en yelen hun beginsel met het offer van hun leven bezegelden.

Er is tweeërlei militarisme:

één boven: actief, heersend, gebiedend, *rücksichtslos* bevelend - bij de bezittende klasse;

één beneden: passief, onderdanig, gehoorzaamend, *rücksichtslos* uitvoerend-bij het volk

Beiden hebben zich door de wereldoorlog afschuwend ontwikkeld: de heersende klasse is meer dan ooit gebiedend en dwingend geworden; de beheerste massa's zijn door het passieve militarisme zedelijk ombeschrijfelijk ontaard. Het militarisme is tenslotte - zo goed als het kapitalisme, het imperialisme - een geestestoestand: het is de typische gezindheid van heersers en volken, die kapitalistisch, imperialistisch leven en denken. Niet alleen door bureaucratie, parlementarisme, democratie, partijwezen, kerkgeloof en alcoholisme, vooral door het passief militarisme is de geest van de proletarische massa internationaal verworpen.

Reeds in 1917 besloten verschillende anarchisten zo spoedig mogelijk opnieuw een internationaal anti-militaristisch kongres tesaam te roepen. Het werd in 1921 te Den Haag gehouden en wekte nogmaals het proletariaat van alle landen tot de oude revolutionaire strijdmiddelen op. Vertegenwoordigers van België, Dene-

marken, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk, Zweden, Zwitserland - voornamelijk anarchisten - stichtten daar het Internationaal Anti-Militaristisch Bureau (I.A.M.B.) gericht :

1. tegen dreigende oorlog ;
2. tegen witte terreur ;
3. tegen interventie in landen waar het volk in revolutionaire beweging is geraakt;
4. tegen uitbuiting en onderdrukking der z.g. gekleurde rassen. 17)

Het verloop der europeese revolutie sedert 1917 heeft daarenboven bewezen dat niet slechts het aktieve maar ook het passieve militarisme één van de grootste gevaren voor het welslagen der maatschappelijke omwenteling is. Vraagt men zich af waardoor er van de duitse sociaaldemokratische revolutie vrijwel niets is terecht gekomen en waarom er van de russische bolsjewistische revolutie zo weinig is terecht gekomen, dan moet het antwoord luiden : door gebrek aan persoonlijkheid in het volk. De russische revolutie heeft door haar burgerlijke methoden zelfs een nieuw soort militarisme, (aktief en passief) rood militarisme, gekweekt. Het z.g. "proletarisch militarisme", waarvan BOECHARIN met zulk een geestdrift spreekt en dat noodwendig samengaan moet met het verlicht despotisme ener partijleidersdiktatuur, is het duidelijkste bewijs dat de proletarische revolutie zich niet heeft kunnen doorzetten. Dit nieuw soort militarisme blijkt in de laatste tijd internationaal één van de grootste gevaren voor de mogelijkheid tot verdere zelfbevrijding van het volk. Het is duidelijk dat de anarchisten, uit kracht van hun strijd voor persoonlijke en maatschappelijke vrijheid, een dergelijke ontarding hebben tegen te gaan, waar en zoveel zij maar kunnen. Dit alles heeft het berlijnse kongres in de volgende resolutie uitgesproken, welke door de hollanders werd voorgesteld en toegelicht, 18) en onmiddellijk met algemene stemmen aangenomen werd :

Het Internationaal Anarchisten Kongres te Berlijn, Kerstfeest 1921 vestigt de aandacht der arbeiders op de wanhopige pogingen der burgerlijke regeringen om een schijn van ont-

wapening en van redelijke ordening der internationale en politieke verhoudingen in de wereld te brengen.

Terwijl de vertegenwoordigers der kapitalistische staten in Washington over wereldontwapening spreken werken mannen van wetenschap, chemici enz. in hun laboratoria nieuwe vreselijke vernietigingsmethoden uit.

Niet alleen de verhouding der grote politieke machten is overigens een oorzaak van bezorgdheid. Ook de tegenstelling tussen de gekleurde rassen en hun witte uitbuiters neemt dagelijks toe. Bovendien is de burgerij van ieder land voortdurend bezig de nodige maatregelen te treffen om de revolutionaire beweging in het eigen land te onderdrukken en om de burgerij van ieder land te steunen waar die zich in haar macht voelt bedreigd.

Dit alles bewijst dat wij thans één van de meest reaktionaire perioden doormaken.

De gevaren, waardoor de wereld bedreigd wordt, zijn niet alleen ontstaan tengevolge van het aktief militarisme van de leiders der burgerlijke samenleving maar ook tengevolge van de passiviteit der grote massa des volks.

Het Kongres wekt daarom alle kameraden op in alle landen anti-militaristische propaganda te voeren en overeenkomstig de resolutie, die op het Internationaal Anti-Militaristisch Kongres werd aangenomen, met alle kracht te werken. Als anti-militaristische strijdmiddelen behoren te worden aangewend : militaire dienstweigering; onmiddellijke staking van oorlogstuigproduktie; algemene werkstaking bij het uitbreken van een krijg, enz.

Het Kongres spreekt voorts zijn grote sympathie uit voor allen die de militaire dienst geweigerd hebben en die op de één of andere wijze de tucht in het leger hebben ondergraven.

Tengevolge van de wereldoorlog en van de we-

zenlijk burgerlijke diktatuurmethoden, die sedert 1917 in de revolutie werden aangewend, zijn de proletarische massa's van een militaristische geest doortrokken. In overeenstemming met het woord van MARX, dat aan een revolutie in de maatschappij een revolutie in de hoofden moet voorafgaan, wekt het Kongres de arbeiders op niet slechts voor een uitwendige, maar ook voor een innerlijke omwenteling te kampen.

VII. ANARCHISME EN DIKTATUUR.

Over de verhouding van anarchisme en proletarische diktatuur kwam men te Berlijn tot de volgende slotsom :

Het Internationale Anarchisten Kongres stelt met genoegdoening vast dat de anarchisten van alle landen tegenstanders van elke diktatuur zijn.

De gebeurtenissen in Rusland hebben de juistheid dezer opvatting over de diktatuur nog bevestigd.

Steunend op deze ervaring verklaren de anarchisten dat zij meer dan ooit vijanden van alle diktatuur zijn, hetzij die wordt uitgeoefend van rechts of van links, door de burgerij of door het proletariaat.

Het Kongres verklaart éenstemmig dat in de vraag, die in het middelpunt der huidige revolutionaire gebeurtenissen staat, de anarchisten van alle landen niet door tegenstrijdige opvattingen worden gescheiden.

Algemeen verstond men onder "diktatuur" een zekere vorm van staatsgeweld. In ROCKER's woorden : "Diktatuur is de staat, waarin heerst de staat van beleg... Zoals alle andere aanhangers van de staatsidee gaan ook de verdedigers van de diktatuur van de vooronderstelling uit dat men dat, wat men goed acht en op een

zeker ogenblik voor noodzakelijk houdt, aan het volk van boven af dikteren of opdwingen kan".

Uit de gedachtenwisseling kreeg men de indruk dat verscheidene aanwezigen het zich inzake de kwestie van van de overgangstijd van kapitalisme naar anarchisme wel wat gemakkelijk maakten. Het is niet moeilijk theoretisch staatsdiktatuur en rood militarisme te verwerpen; het is echter een dwaling te menen dat alleen reeds dientengevolge zonder al te veel zwarigheden de revolutionaire ontwikkeling door vrije en spontane zelforganisatie van het proletariaat verwerkelijkt worden zou. Wat men bij deze en dergelijke besprekingen meest vergeet is het feit dat revolutionaire woelingen en maatschappelijke omwentelingen telkens weer uitbreken, niet alleen lang vóór iedere proletariër anarchist geworden is, maar zelfs reeds vóór de anarchistische propaganda tot het bewustzijn der proletarische massa is doorgedrongen. 19)

Men heeft b.v. op het kongres gezegd dat het mogelijk zou zijn dat in Zweden een revolutionair proletariaat in oorlogstijd de gehele munitieproductie zou kunnen stopzetten en de strijdkracht van het ganse leger breken. Zo eenvoudig zijn de verhoudingen in Duitsland of in de Ver. Staten van Amerika al dadelijk niet. In de meeste landen zullen grote revolutionaire crises uitbreken waarin een sterke revolutionaire minderheid - hoogstens een kleine revolutionaire meerderheid - de leiding heeft. De grote massa tegenstanders bestaat niet slechts uit leden der burgerlijke klasse, - dan zou de strijd voor maatschappelijke vernieuwing niet moeilijk zijn! - ; de reaktionairen beschikken niet alleen over grond, fabrieken, goederen, financiële rijkdom, maar ook over pers, school, kerk, rechtbank, gevangenis, legerorganisatie, partijwezen, enz.; zij oefenen door al deze middelen ook een geestelijke diktatuur uit en beheersen daardoor zozeer een groot deel van het proletariaat dat dit niet alleen burgerlijk denkt - dat is het ergste niet! - maar zelfs burgerlijk voelt en zich voor burgerlijke plannen en doeleinden, als waren het menselijke idealen, welhaast in vreugde offert. Er was op het kongres een duitser die bijna telkens, wanneer een te

gemakkelijk idealiserend anarchist aan het woord was, onrustig interrompeerde : "Maar de overgangstijd!". Hij had gelijk. Hij raakte daarmee één van de moeilijkste historische en zedelijke kwesties die er voor de anarchist bestaan.

De anarchisten hebben zich van deze waarheid te doordringen dat de mensheid in haar zelfontwikkeling nog door vele politiek-ekonomische revoluties heen moet vóór niet alleen de technische, maar ook de psychische, de zedelijke en geestelijke voorwaarden vervuld zijn, waardoor een anarchistische samenleving van alle mensen ter aarde mogelijk is. Wij hebben tenminste te erkennen dat tijdens dit geslacht, dat door burgerlijke opvoeding en militaristische gewoonten verpest is, het grote ogenblik van het anarchisme onmogelijk kan komen. Zelfs hier in het westen niet. En hoe dan elders? Dit is voor ons geen reden voor het aanbreken van dit ogenblik niet te strijden! Zolang er een lijdelijk-militaristische gezindheid in de wereld is zal er ook een daadwerkelijk-militaristische gezindheid zijn; zolang er kuddedieren zijn, zullen er herders; zolang er onderdanigen zijn zullen er ook dictators zijn. Maar juist dit lijdelijk en daadwerkelijk militarisme, juist deze kudden met hun herders, juist deze onderdanen en hun bevelers zijn het grote gevaar voor de voortgang der revolutie. Daarom is het de plicht van ieder, die zich van dit alles heeft bevrijd, rusteloos voor de ontwikkeling van een vrije geest in een vrije maatschappij te strijden.

Uit dit alles volgt derhalve niet dat de anarchist bij de tegenwoordig revolutionaire worstelingen werkeloos terzij zou staan en zich tegenover de verschillende krachten en stromingen op ekonomisch, politiek en cultureel gebied blind en zonder oordeel zou verhouden. Op alle terreinen van het menselijk leven zijn er reeds kiemen van vrijheid, anarchistische mogelijkheden, waarvan hij kan uitgaan en welke ontwikkeling hij bevorderen kan. Vooral op het gebied van ekonomisch leven vindt men reeds vele anti-militaristische, staatsvijandige, anti-diktatoriale strekkingen die op een streven naar zelforganisatie in de massa wijzen. De anarchist neemt derhalve aan alle revolutionaire worstelingen voortdu-

rend inspirerend deel en poogt de eigenwerkzaamheid van het volk rusteloos op te wekken.

Het samenwerken met revolutionairen die er op uit zijn resultaten ener omwenteling diktatorisch vast te leggen kan dus altijd slechts voorwaardelijk zijn. Wij strijden samen met ieder, met elke groep, die in welk opzicht dan ook de innerlijke en uitwendige heerschappij van mensen over mensen tracht te ondermijnen en te breken. Wij gebruiken zoveel mogelijk elke organisatie die aan ons streven naar vrijheid in enigerlei opzicht dienstbaar gemaakt kan worden. Wij pogen elke instelling, die de worsteling om vrijheid onmogelijk maakt, te verwoesten en grijpen altijd weer elke macht tot op het uiterste aan die, in strijd met het dynamisch beginsel van het anarchisme, er op uit is om tijdelijke resultaten en voorlopige veroveringen van deze of gene omwenteling statisch, star, voor eeuwig vast te leggen of te conserveren.

VIII. ANARCHISME EN REVOLUTIE.

Er zijn vele anarchisten die door de ontwikkelingsgeschiedenis der europeese revolutie sedert 1917 tot ziek wordens toe ontgocheld geworden zijn. Zij hebben zich vroeger temidden van nood en ellende een groots en wonderlijk beeld van de nieuwe wereld geschapen, waarvoor zij streden. Zij hebben zich, wanneer de omstandigheden het toelieten, onmiddellijk met al hun krachten en vermogens in de strijd geworpen en vreselijke zorgen, angsten, noden doorgemaakt. Nu is er een ogenblik rust en zij zien om zich heen : wat is er van hun ideaal geworden ?

Het waren aangrijpende uren toen de siberische kameraad aan het kongres vertelde hoe hij vroeger onder progroms geboren en opgegroeid was; hoe hij het als knaap had aanschouwd dat fanatieke moordenaars bloedbaden aanrichtten onder de joden en aan de vrouwen borsten, armen en handen afhieuwen omdat het csaristisch bewind besloten had de komende revolutie in jodenbloed te

doen smoren. Hij had in al deze vreselijke ellende het anarchistisch ideaal gevonden; hij had van jongsaf daarvoor geleden en gekampt; hij had sedert 1917 met miljoenen siberische boeren voor de revolutie gestreden en middelen gebruikt die hij liefhad zowel als die hij haatte. Het anarchistisch gezinde volk had zich in gewelddadige zelfverdediging overal heldhaftig geweed, maar tenslotte was het niet in staat gebleken om een hogere vorm van samenleving op te bouwen. In jerimiaanse droefheid beantwoordde hij BAKOENIN's woord: "De drift der verwoesting is tegelijkertijd een scheppende drift!" aldus: "De drift der verwoesting is gekomen; de scheppende drift kwam niet". Hijzelf had als commissaris van buitenlandse zaken ener siberische sovjetrepubliek van 20 miljoen mensen in zijn gehele persoon ervaren, hoe tengevolge van het onvermogen om een vrije maatschappelijke orde uit eigen kracht te konstrueren - tengevolge van willekeur en onredelijkheid - een volk, dat oorspronkelijk anarchistisch van gezindheid was, tenslotte aan de bolsjewistische partijleidersdiktatuur onderworpen werd.

Hij was gebroken. Hij wist niet wat hij van de toekomst van het anarchisme denken moest. De anarchisten, verklaarde hij, kunnen niet verder komen wanneer zij niet in staat zijn de massa's te organiseren. De optimistische WOLLIN, nog altijd vervuld van hoop, waarschuwde terecht voor wat men "het anarchistisch opportunisme" zou kunnen noemen, dat uit deze woorden sprak: men moet de massa niet willen organiseren; dat leidt noodzakelijkerwijs tot een of andere vorm van diktatuur; men propagere slechts temidden van de massa de anarchistische idee en wijze het proletariaat zoveel mogelijk de weg.

Hij had hierin zonder twijfel gelijk maar de ander had dit ook, vooral toen hij opmerkte dat de marxisten één alomvattend beginsel erkennen waarmee zij voortdurend werken; dat zij en hun aanhang duidelijk weten wat zij willen, terwijl daarentegen onder de anarchisten allerlei beginselen en meningen chaotisch door elkander woelen: "Er is wel poly-anarchisme maar waar is mono-anarchisme?".

Mono-anarchisme, het woord lijkt gevaarlijk op monarchie. WOLLIN had gelijk de kameraden voor de gevaren van dergelijke opvattingen te waarschuwen. Maar WOLLIN zelf leek haast één van hen tot wie een deelnemer aan het kongres "Maar de overgangstijd!" geroepen had.

Het is niets nieuws dat revolutionairen ontgoocheld worden. Niet slechts de grote, naïeve fantasten als JESAJA of JEZUS - indien hij geleefd heeft -, de middeleeuwse dweepers en latere utopisten, maar ook bewust-wetenschappelijke voormannen van het moderne socialisme, MARX, ENGELS, BAKOENIN, KROPOTKIN, hebben iets dergelijks doorgemaakt. En nu maken velen van ons het opnieuw weer door tengevolge van het verloop der russische omwenteling.

Hieraan moet nu eindelijk een einde komen! Het revolutionaire subjeekt behoort zich van dergelijke subjektivistische anticipaties en verkorte historische perspectieven te bevrijden. KROPOTKIN heeft zich in mei 1904, bij de inleiding tot zijn italiaanse uitgave der "Woorden van een Oproerling", de vraag gesteld waarom de maatschappelijke revolutie in de 19e eeuw niet is gekomen. Hij heeft erkend dat de grote revolutionairen van de 19e eeuw "niet de volle omvang der reaktie hebben doorgrond" waarin het europeese volk internationaal verzonken was. 20) Ik heb hierover reeds genoeg geschreven en voeg er slechts het volgende aan toe.

GEIZMAN heeft gelijk wanneer hij zegt dat de bolsjewieken door hun eenheid-van-beginsel en algemeen-aanvaarde strijdmethoden veel voor hebben op de anarchisten. De revolutionaire marxisten hebben één gemeenschappelijke moraal. Het is in zekere zin een jezuïtische moraal, maar zij hebben haar systematisch uitgewerkt en hartstochtelijk toegepast. Hun tucht is voornamelijk een uitwendige tucht maar het is toch een tucht, welke zij, evenmin als de kerkelijke jezuïten, toepassen kunnen zonder de grootst mogelijke inspanning en oefening in zelfbeheersing. Nu kan men zich gemakkelijk anarchist noemen en op zulk een uiterlijke discipline schimpen. Maar, in hoeverre hebben wij,

anarchisten, een hogere, innerlijke tucht; een vrije spontane zelfbeheersing; in hoeverre hebben wij de moed onze kleine partikulariteiten te verachten en ons op de strijd voor de vrije persoonlijkheid te concentreren; de kracht meer te geven dan te eisen; de drift ons in solidariteit met wezenlijk gelijk gezinde kameraden aan de scheppende idee - ons menselijk zelf - te offeren? Het tegenwoordig maatschappelijk leven ontkennen kan een barbaar, een wilde en een ezel, een zenuwleider en een krankzinnige ook. Maar ... hoe komen wij er boven uit? DOMELA NIEUWENHUIS heeft tegen het einde van zijn leven eens verklaard dat hij bemerkte had dat een zeer groot percentage van de beste revolutionaire medestrijders vroeger de een of andere godsdienstige opvoeding hadden doorgemaakt. Geen wonder! Alle latere, zedelijke en kulturele waarden groeien in de mensheid uit vroegere op. Daarom hebben alleen die ontkenningen maatschappelijke en kulturele betekenis welke niet alleen verstandelijk maar ook redelijk van karakter zijn; welke maar niet afwijzen doch ook in staat zijn "op te heffen". Er zijn ontkenningen naar beneden en naar boven. Wanneer iemand b.v. zegt: "Ik ben geen jood, geen boeddhist, geen christen", kan hij nog niet aan jodendom, boeddhisme, christendom, enz. toe zijn of hij kan er bovenuit zijn. In dit laatste geval heeft hij de kernwaarde van wat ontkend wordt in zich opgenomen. Het oorspronkelijk christendom b.v. is niet denkbaar zonder de religieuze geschiedenis van het jodendom, de zedelijkheid der Stoa, de wijsheid van PLATO en HERAKLITUS, de wereldervaring en de fantasie der parzen enz. Het is vooral BAKOENIN geweest die de historische samenhang van alle maatschappelijke en kulturele verschijnselen heeft begrepen. De grootste revolutionairen hebben telkens weer erkend dat een alomvattend beginsel, een meer-dan-menselijke drift naar menselijke en kosmische solidariteit, altijd de diepste bron van alle anarchisme en socialisme is geweest. In deze zin - en slechts in deze zin - wilde ook DIETZGEN dat de religie voor het volk bewaard zou blijven en heeft BAKOENIN van de religie der vrijheid, gelijkheid en broederschap gesproken. In deze zin zijn er ook mono-anarchisme: een welhaast

mystiek-religieuze gezindheid als grondslag zelfs voor de nuchterste, meest zakelijke, mechanisch-technische praktijk. In zoverre zulk een reëel gevoel van eenheid en daaruit volgende wil tot gemeenschappelijk handelen leeft, zullen de anarchisten internationaal in staat zijn een alomvattende wetenschap uit te werken zowel als een praktische strijdmethode die naar haar hoofdbeginselen algemeen wordt erkend.

Dit alles is echter hoogstens mogelijk in de betrekkelijk kleine kring dergenen die welbewust met de oude vormen en gedachten braken; die de geest van gezag en militarisme vrij-revolutionair te boven gekomen zijn. Daarom is het ondenkbaar dat zelfs door alle anarchisten in de wereld samen - aangenomen dat ieder van hen de zuiverste gezindheid, de hoogste drang tot daden, de diepste overtuiging had - nu reeds een vrije maatschappelijke ordening zou kunnen worden gesticht. Zeker, in bepaalde omgeving, onder gelukkige voorwaarden, kunnen groepen van geestverwanten wellicht in enkele opzichten op bewonderenswaardige wijze hun beginsel in de praktijk verwerkelijken. Maar gesteld zelfs, dat hier en ginds, zeg: enige miljoenen makers zich op aannemelijke wijze maatschappelijk konden organiseren en tot een zekere eenheid van beschaving en cultuur geraken - als produktief geheel, als maatschappelijke eenheid, zouden zij noodzakelijkerwijs niet slechts met de hen omringende wereld, maar tenslotte met het gehele mensheidsleven in wisselwerking verkeren en er dus ook even zeker de invloed van ondergaan als b.v. op dit ogenblik het primitief-bolsjewistisch Rusland de invloed zowel van het patriarchaal-feodaal-nationalistische oosten als van het kapitalistisch-imperialistisch westen ondervindt. Wanneer reeds MARX en de marxisten zeggen, dat hun revolutie een zaak van lange adem is, dan hebben wij anarchisten te erkennen dat onze revolutie een zaak van nog veel langere adem zal zijn.

Nochthans kunnen, - juist daarom willen wij strijden! In het negatieve, tegenover het imperialistisch regiem, werken wij met alle revolutionairen en opposanten zoveel mogelijk mee. Kunnen wij tenslotte niet meer met hen, of zij niet meer met ons tesamen gaan en

trekken zo verscheidene groepen in gescheiden gelederen op dan houden wij toch altijd rekening met het feit dat dieper gezien, ten opzichte van de bestreden vijand, de andere aanvallers ook onze bondgenoten zijn. Zet deze of gene revolutionaire richting, wier historisch ogenblik klaarblijkelijk aanbrak, zich door, dan zullen wij geneigd zijn, vooral als 't voor haar spant, voorwaardelijk met haar samen te werken. In zoverre zij zich echter tegen onze opvatting verzet, en onze daden verhindert of onmogelijk maken wil, voeren wij voortdurend principiële oppositie tegen haar en, indien nodig, ook praktische. Reeds onder het imperialisme. Wanneer de een of de ander de geschiedenis afsluiten wil breken wij zijn kluizen stuk en stoten nieuwe horizonten open. Wij werken dus met de diktatuurstichters ener IIIe, IVe, of Ve Internationale in zoverre tegenover de burger- en sociaaldemokratie tesamen als de revolutionaire socialisten van vroeger tijden met kleinburgers en liberalen tegen geestelijkheid en adel samenwerkten.

Ons ogenblik is nog niet angebroken. Maar het nadert steeds meer. Wij strijden niet slechts voor de revolutie maar voor de revolutie van de revolutie.

AANHANGSEL met bronvermeldingen, etc.

- 1) Dr. Paul Eltzbacher: *Anarchisme*. vert. L. Cornelissen-Rupertus, Amersfoort 1903; Hector Zocchi, *Die Anarchie, ihre Verkünder, ihre Ideen, ihre Taten* (uit het italiaans vertaald door de anarchist Siegfried Nacht) Maas en Van Suchtelen, Leipzig-Amsterdam 1909.
- 2) Rudolf Rocker, *De Beginselverklaring van het Syndicalisme*, vert. C(lara) W(ichmann). N.A.S. Nassaukade 101 Amsterdam 1920, blz. 29
- 3) John Most, *Für die Einheits front des revolutionären Proletariats. Mit Geleitworten von Rudolf Rocker und Franz Pfemfert. "Die Aktion"* Berlin, blz. 9
- 4) Vgl. Henriette Roland Holst, *De strijdmiddelen der sociale Revolutie*. Bos, Amsterdam; *Revolutionaire Mass-Aktie*. Brusse, Rotterdam.
- 5) Elisée Reclus, *Evolutie, Revolutie en het Anarchistisch Ideaal*. Vrij bewerkt door F. Domela Nieuwenhuis. Sligting en Rob, Amsterdam 1905. Dr. H.W.Ph.E. van den Bergh van Eysinga, *Revolutionaire Cultuur*, Sijthof, Leiden.
- 6) V. Locquier in *"Le Libertaire"* 4 april 1920
- 7) Vgl. Mr. Clara Wichmann, *De Theorie van het Syndicalisme*, uitg. Bond van Rev. Soc. Intellectueelen, Amsterdam 1920 en de daar opgegeven literatuur; Rudolf Rocker a.w. V. Griffuelhes, B. Kritchewski, A. Labriola, Hubert Lagardelle, Robert Michels, *Syndicalisme et Socialism*, Rivère, Paris 1908; Wernert S ombart, *Sozialismus und sociale Bewegung*, Fischer, Jena 1919 blz. 109-142; B. de Ligt, *De Antimilitaristen en hun Strijdwijzen*, blz. 51-54.
- 8) J. Matthieu, *Der Anarchismus in "Neue Wege"*, Zbinden.
- 9) Nietzsche's individualistisch ideaal van de meer-dan-mens is formeel en leeg, maar hijzelf was een rijke persoonlijkheid. Helaas zijn er mensen, die zich anarchisten noemen, wier toekomstideaal wellicht rijk aan inhoud, vol van zin zou zijn, als zijzelf niet ledig van karakter waren.
- 10) Vgl. uit dit oogpunt ook Eden and Cedar Paul, *Proletcult*. Parsons, London. Ze schreven ook *Creative Revolution*. Allen and Unwin, London.
- 11) Vgl. B. de Ligt, *De Antimilitaristen en hun Strijdwijzen*, Brochuredepot I.A.M.V. Fisherstraat 206, Den Haag 1921, blz. 52-53

- 12) Vgl. *Die Russische Revolution und die K.P.*, Verlag "Der Syndikalist" Berlin 1921; Rudolf Rocker, *Der Bankrott des russischen Staatskommunismus*, aldaar; de oproep van Berkman, Emma Goldman en Schapiro in "Der Syndikalist" 1922 nr. 3, van Schapiro in nr. 4, artikelen in "De Vrije Socialist" 9 febr., 9 en 27 april, 18 mei, 16 juli, 23 nov. 1921, 8 en 25 febr. 1922; artikelen van A. Berkman en G. Leval in "Le Libertaire" 17 en 24 feb., 3 maart 1922.
- 13) Vgl. Michel Bakounine, *Oevres*, Stock Paris 1907 II blz. 34 Een goed overzicht der opvattingen van Bakoenin geeft H. Müller in "Die Aktion" Berlin 1921 kol. 597-607.
- 14) Desgewenst kan men zijn opvatting nader controleren in de Verklaring, afgelegd op het Anarchistisch Kongres te Berlijn, welke gepubliceerd is in "De Vrije Socialist" 1 febr. 1922.
- 15) Even als de soldaat in een staats-, woont de industrie-arbeider in een huur-kazerne.
- 16) Vgl. vooral A. Libertad, *Le Travail antisocial et les Mouvements utiles*. Librairie intern. Paris
- 17) Vgl. Kort Verslag van het I.A.M. Kongres te Den Haag, Giesen, Heerenweg 14 Utrecht 1922
- 18) Zie "De Wapens Neder" febr. 1922
- 19) Men vindt trouwens burgerlijke en voorburgerlijke symptomen in zedelijk opzicht zelfs bij medestrijders, die op politiek-ekonomisch gebied tot de dapperste revolutionairen behoren. De internationale revolutionaire literatuur heeft nog altijd een sterke inslag van babylonische en voor-babylonische wraakopvattingen. Meermalen argumenteert men met het "oog om oog, tand om tand" beginsel. Telkens werkt men in de propaganda met heidens-godsdienstige "schuld" begrippen. De overoude vergeldingspraktijk en -moraal zit ons nog in het bloed.
Zo sloegen onlangs franse kameraden voor om ter bevrijding van de in Rusland gevangen anarchisten op officiële vertegenwoordigers van 't bolsjewisme represaillemaatregelen toe te passen: een vorm van weerwraak oefenen, welke reeds door de beste burgerlijke denkers, door de helderste geesten uit vroegere tijden verworpen is. Toen schrijver dezès op het kongres tegen dergelijke strijdwijzen protesteerde, voelde men in de vergadering duidelijk de drift, om ondanks beter inzicht en menselijker gezindheid, dergelijke on-anarchistische praktijk toch maar door te zetten. Bemerkt men wel hoezeer het

toepassen van zulke voorburgerlijke strijdmethoden lijkt op een eerste schrede langs de weg naar de diktatuur?

Er zijn ter bevrijding van de russische anarchisten betere middelen denkbaar, die daarenboven meer met het revolutionaire doel in overeenstemming zijn. Ik heb daar in Berlijn al op gewezen. B.v. opwekking aan de russische regering als zodanig (niet aan het russische volk) de arbeid te weigeren; systematische bewerking der publieke opinie van het internationale proletariaat door de pers; overal, in elke vergadering van de IIIe Internationale, deze zaak ter sprake brengen; volstrekt weigeren om met enige afdeling van de IIIe Internationale samen te werken, die zich in dat opzicht met de russische regering solidair verklaart; en vooral: onophoudelijk het russische proletariaat opwekken om de bevrijding der gevangen revolutionairen niet slechts in platonische protesten van de regering te eisen, maar die zelf te bewerkstelligen.

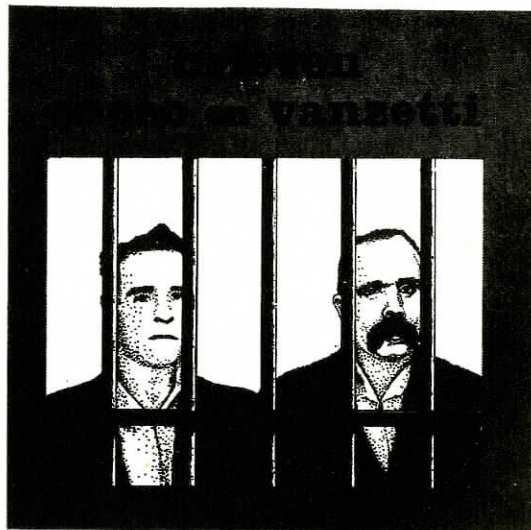
Het is zonder twijfel mogelijk dat in uiterste gevallen van noodweer ter verdediging van de revolutie middelen worden aangewend die niet met haar beginsel overeenstemmen. Men propagere echter nimmer: "Het doel heiligt de middelen"! Men beproeve zo lang mogelijk tot op het uiterstede te zetten dat de middelen in harmonie zijn met het doel. Het gebruik van ongeschikte, vreemde, wettelijk vijandige middelen verwijderd trouwens de strijder van zijn doel: er is ook een diktatuur der middelen!

"De middelen - schrijft zelfs ROMAIN ROLLAND - zijn voor de ware vooruitgang nog belangrijker dan het doel... de middelen vormen de geest van de mens of naar de aard der rechtvaardigheid, of naar de aard der gewelddadigheid... daarom beschouw ik het als van het hoogste belang om de zedelijke waarden te verdedigen, misschien zelfs nog meer gedurende een revolutie dan in gewone tijden, want de revoluties zijn gevoelige overgangperiodes, waarin de geest der volken het meest geschikt is om zich te wijzigen.

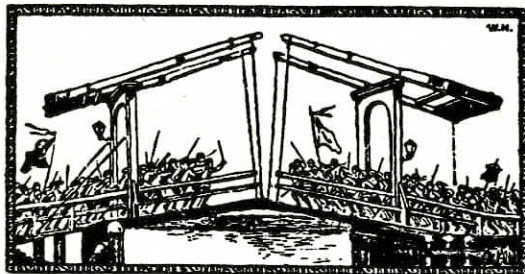
- 20) Kropotkin, *Worte eines Rebellen*. "Erkenntnis und Befreiung" Wien 1922 blz. 2

HET GELOOF VAN KINDEREN
Brochure, franko per post f1,25

SACCO EN VANZETTI
BRIEVEN
10,-; per post 12,-

HET EINDE van een JONGENSOORLOG

JOAN A. NIEUWENHUIS
Einde van een jongensoorlog
6,-; per post 8,10

Bestellen door overmaking op giro 380 31 95
van adm. Recht voor Allen, Groningen

Ook te krijgen in veel boekhandels.
Besteladres voor de boekhandel: Bas Moreel

"RECHT VOOR ALLEN".

Op 1 maart 1879 verscheen dit blad
voor het eerst als uitgave van de
toermalige sociaal-democraten bond.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis was
een der mede oprichters, maar hij
ontwikkelde zich later in de rich-
ting van het anarchisme. Richtte
een eigen blad op.

Later is 'R.v.A' nog meermalen in
periodes verschenen.

Thans verschijnt het 4 keer per
jaar in brochurevorm, als uitgave
van het Noordelijk Gewest van de
Vrije Socialisten (N.G.V.S.)

Redaktie adres is postbus 37.

8426 Z M Appelscha.

Administratie: Madame Curiestr.162.

9728 H V Groningen.Giro 3803195.

Abonnement = f 6,- p.j. franco p.p.

Het blad volgt in haar ideeën de
zo geheten Bart de Ligt-lijn.

Dit is een streven dat de toegepaste
middelen in de strijd in overeen-
stemming dienen te zijn met het doel
dat wordt nagestreefd.

Alle uitgaven van het N.G.V.S. zijn
verkrijgbaar bij B.Moreel,
Nobelweg 108
Wageningen.

